

מראי מקומות- בבא קמא נ"א

דס"ל דחייב על חבטה, ואילו לרב לא חייבה משנתנו אלא על ההבל, ובפחות מעשרה ליכא הבל. וגם תי' הגמ' דאיגדר הוא רק אליבא דשמואל, ואילו לרב אי"צ לאוקמי כן.

(ה) **מתני' דאיגדר לבור- כ' הרשב"א** דאין לומר דמתני' דקתני שיעור עשרה מיירי דוקא באיגדר, אבל היכא דנפל כדרכו אפי' בפחות מי' חייב לפי שמואל, דא"כ אפי' אם איגדר ונפל לתוך ששה ומת ליחייב, דהו"ל תחלתו בפשיעה כלפי הולך כדרכו, וסופו אנוס כלפי איגדר, והו"ל להיות חייב, וע"ש עוד מה שהק' על צד זו. ולכן פי' דכיון דהיכא דאיגדר אינו חייב א"כ הי' עמוק י' טפחים, א"כ אפי' אם הולך כדרכו אינו חייב בכה"ג, דלא חייבה תורה אלא בבור שיש בו לעולם כדי להמית, ואפי' במגדר. וע' בחי' ר' ארי' לייב (נ"א) שהביא מש"כ הטור בשם הרמ"ה דלא כהרשב"א, אלא דהיכא דנפל בלא איגדר חייב גם בבור פחות מי' טפחים. וביאר ר' לייב דעת הרשב"א, דוהמת יהי' לו מגלה לנו שיעורא דבור, ונמצא דאין הפטור משום דאין בו כדי להמית, אלא דהוי שיעורא ד"בור מיתה" שנתנה לו תורה.

(ו) **בור של שני שותפין וכו' השני חייב-** המסורת הש"ס הביא מה שגרסי הרי"ף והרמב"ם דהראשון חייב. וכ' הרא"ש (סי' ח') שאין חילוק בין הגירסאות, אלא דלפרש"י דהשני חייב היינו כשהניחו הראשון משתמש, הא לאו הכי שניהם חייבין. ולהגירסא דהראשון חייב, הביאור הוא דאף הראשון חייב, דלא תימא כיון דעבר השני עליו עלי' דידי' רמיא לכסויי (אבל ודאי היכא דהניח השני משתמש הרי הדין הוא דהשני חייב).

(ז) **אין שליח לדבר עבירה- כ' המשנה למלך** (רוצח ב', ב', צויין בגלה"ש כאן) בשם המהרי"ט להסתפק אם אמרי' אין שליח לדבר עבירה באיסור דרבנן. וכ' המל"מ דהא מבואר בסוגיין דבכריית בור ברה"ר אמרי' אין שליח לדבר עבירה, וברש"י לקמן (נ"ג) מבואר דהאיסור כריית בור ברה"ר הוא

(א) **איתיבי', בית הסקילה הי' גבוה ב' קומות, וכו'- הק' הבאר יצחק** (אה"ע י"ח, ענף ד'), מהו הקו', הא י"ל דמה דטרפה ר' נחמן הי' רק מספק, אבל בבית הסקילה בעינן דחיפה שיהא קרוב למיתה ע"פ רוב, ולכן בעינן ב' קומות. וכן הק' על קו' הגמ' לקמן ממעקה, דדלמא מה דקבע התורה דין מעקה, היינו רק היכא דע"פ רוב הוי מקום סכנה, ואי"ז קו' על הא דכאן, דלכאור' לא הי' אלא ספק טריפה. ותי' דעכצ"ל דבאמת כאן טרפי' ר' נחמן בתורת ודאי, דהא אם לא הי' אלא ספק, הרי יש שי' בראשונים דס"ל דאף היכא דנולדה ריעותא מחיים מוקמי' לה בחזקת היתר, וא"כ ע"כ טרפה ר"נ בתורת ודאי, ושפיר הק' עליו הגמ' מהא דבית הסקילה [צ"ב, א', לפי השי' בראשונים דלא ס"ל כן מא"ל, מה הי' ההכרח דטרפה בתורת ודאי. ויותר מזה, אם טרפה ר"נ בתורת ודאי, א"כ מה אמר דאם הי' שקיל מרי' דהאי תורא קבא דקמחא, וכו', הרי ממ"נ לא הי' מהני, דהא ודאי הי' טריפה, וצ"ע].

(ב) **ואי ס"ד יש חבטה פחות מי', ל"ל עשרה- ע' בדבר אברהם** (ל"ז, כ"ה) שהוכיח מכאן שהדין מעקה הוא רק מחשש מיתה ולא מחשש ניזקין, וכן הביא מהמאירי כאן, דכיון דהגמ' הק' רק למ"ד יש חבט למיתה פחות מעשרה, משמע דאם אין חבט רק לניזקין פחות מי', הדין הוא דאי"צ מעקה, דכל המעקה הוא רק כדי להצילו ממות. וכ' דלפ"ז לכאור' צ"ל דמה דאי' לעיל (טו:) דמנין שלא יגדל כלב רע בתוך ביתו, והגמ' הביא משום דכתיב לא תשים דמים בביתך, היינו רק היכא דאיכא חשש סכנות נפשות בהם, אבל אם רק יש כאן ספק ניזקין, א"כ באמת אין דין מעקה, וגם אין דין כלל של לא תשים דמים וכו'.

(ג) **אלא היינו טעמא דר"נ, סבר מכריסא דתורא לארעא כמה הוי, וכו'- הק' התוס' ר' פרץ,** א"כ למה צריך י' טפחים כדי לחייב בית במעקה, אפי' בפחות מזה צריך לחייבו, לפי שעומד על הגג. ותי' דאין רגילות לעמוד כ"כ על הגג, אלא לישוב עליו תמיד, שהרי כל תשמישן הי' על הגג.

(ד) **ל"ל עשרה, בשיתא נמי סגי- כ' הרשב"א** דנראה דקו' הגמ' הוא דוקא אליבא דשמואל

הרא"ה שחולק ע"ז וס"ל דאף בראשון חופר ח' והאחרון ט', רק האחרון חייב ולא הראשון.

(יא) שור פסולי המוקדשים שנפל לבור פטור שנא' והמת יהי' לו, מי שהמת שלו- כ' המנחת חינוך (נ"ג, י') דדוקא פסולי המוקדשין שמתו פטור, אבל הוזקו חייב, דכל הגזה"כ הוא רק בשור שמת, ולא בשור שהוזק. אולם ע' באור שמח (נזק"מ י"ב, י"ז) שדייק מדברי הרמב"ם בסוף פ"ו דחובל דס"ל דאפי' אם הוזק פטור.

(יב) לימא הא רבי הא רבנן- הק' התורת חיים, מהו הה"א לדמותו למח' רבי ורבנן, הרי טעמא דרבנן דאחרון חייב הוא משום דכתיב והמת יהי' לו, ההוא דקא עביד מיתה. וא"כ, כיון דהראשון עביד שיעור מיתה, א"כ למה יהי' האחרון חייב. ותי' דס"ד דמה דדרשי' מוהמת יהי' לו דהולכין אחר המיתה, אי"ז עיקר הטעם, אלא עיקר הטעם הוא דהולך אחר האחרון, אלא סימנא בעלמא הוא, דההוא דעביד מיתה, דהיינו הבתרא, חייב לעולם.

(יג) א' החופר בור עשרה ובא אחר והשלימה לכ', וכו'- כ' תוס' דה"ה אם השני השלימה לי"א דכולן חייבין, והראי' מהא דהגמ' הק' עליו מסייד וכייד. אולם השטמ"ק הביא בשם הרא"ה דאם הראשון חפר י' והשני ב' או ג', הרי לא עבד כלום, דהא הראשון עשה שיעור בין של נזקין ובין של מיתה (ולא ביאר למה כולן חייבין היכא דהראשון חפר י' והשני כ' וכו', וצ"ע).

(יד) הניח אבל ע"פ הבור והשלימה לעשרה- פי' בתוס' תלמיד ר"ת דצ"ל דמיירי שהקיף על עוגל פי הבור סביב, שאם לא הקיף אלא מצד א', לא הוה מיני' תוספת הבלא.

(טו) בור ח' ומהן ב' טפחים מים, חייב, וכו', איבעיא להו, וכו'- העיר התורת חיים, על כל צדדי השאלה, למה נקט בור ח' ומהם ב' טפחים, הול"ל החידוש היותר לרבותא. ופי' דזהו שאלת הגמ', האם נקט בור ח' וב' טפחים מים לאפוקי בור ט' וטפח א' מים,

איסור לקלקל רה"ר, ואיסור זה לקלקל רה"ר פשיטא דאינו אלא מדרבנן, וא"כ מבואר דאמרי' אשד"ע אפי' באיסורים דרבנן. אולם ע' במנחת חינוך (נ"ג, ה'), שהביא מש"כ המל"מ, וכ' דפשוט הוא דלעשות תקלה ברה"ר שיכול להיות מיתה או היזק לאדם הוא ודאי איסור תורה (וע' לעיל דף ב' שהבאנו דעות בזה), ומש"כ רש"י דהאיסור הוא לקלקל רה"ר, לאו דוקא, רק האיסור הוא מחמת התקלה. וכ"כ בקובץ שעורים (ב"ב ע"ו) לתמוה על תמיהת המל"מ, וכ' דודאי איסור תורה הוא לגרום היזק לישראל, או מואהבת לרעך כמוך, וכו', ועכ"פ ודאי איסור תורה הוא, ושייך בזה אין שליח לדבר עבירה.

(ח) אין שליח לדבר עבירה- הק' הטורי אבן (חגיגה י', צוין בגלה"ש כאן), הא שי' תוס' בקידושין (מ"ג) הוא דהיכא דהשליח שוגג לא אמרי' אין שליח לדבר עבירה. וא"כ, למה לא נוקים הגמ' כאן דשוו שליח והשליח כרה בשוגג, וממילא לא אמרי' אשד"ע, ושפיר שניהם שותפים בה, ולכן הוכיח מזה דלא כתוס'. וע' בדבר אברהם (א', כ', י"ד) שתי' דמש"כ תוס' דבשליח שוגג יש שלדב"ע, היינו רק בגניבה וכיוצ"ב, שאין השוגג חייב עלי', דאם לא נתכוין עליה אינו נעשה גנב, אבל היכא שעושה דבר בשליחות שיש בה איסור גם בשוגג, א"כ גם בשוגג אמרי' דאין שליח לדבר עבירה. וא"כ בנזקין, דקיי"ל דאם מועד לעולם ואפי' בשוגג חייב, א"כ שפיר מקרי השליח בר חיובא, ושפיר אמרי' בה דאין שליח לדבר עבירה.

(ט) כגון שעקרו שניהם חוליא בב"א- כ' הרשב"א, "ואע"ג דרבנן דרשי כי יכרה איש אחד ולא שנים, אחד ולא שנים בזה אחר זה קאמרי, כגון כורה אחר כורה, אבל בעוקרים חוליא בב"א, כא' חשבינן להו, וה"ה בשנתנו שניהם אבן ע"פ הבור והשלימה לעשרה."

(י) א' החופר בור ט' ובא אחר והשלימה לעשרה, האחרון חייב- כ' תוס' דדוקא בכה"ג דהחאחרון חידש מיתה, אבל ראשון ח' וזה ט', כולם חייבים בנזקין, כמו זה י' וזה עשרים. אולם ע' בשטמ"ק שהביא בשם

הכיסוי, הרי קיבל עליו לכסותו ונעשה שומר. והר"ח ס"ל דמשמסר לו דלי הוברר הדבר שהבור הוא ברשותו עכשיו ומשלו הוא דולה.

(ט) במאי קמיפלגי, ראב"י סבר יש ברירה, וכו'. ע' בנמוקי יוסף (כב: בדפיו) שהביא מהרא"ה שהביא מהרמב"ן דברירה זו דסוגיין (ובנדרים) לאו ברירה רגילה היא, אלא יש ברירה ר"ל, "כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש, וכו'". ובזה ביאר איך פסקינן כראב"י, אף דקיי"ל דאין ברירה. אולם ע' בר"ן בנדרים (מה: דכ' דהו"ל ברירה כפשוטו, דנתברר למפרע שקנה החצר לשעה זו, ע"ש באריכות.

(כ) ליקניי בחזקה- פרש"י, משנשתמש בה. ולכאו' משמע דס"ל כשי' הרמב"ם (מכירה א', ט"ו) דהשתמשות בקרקע הוא גופא נחשב לחזקה לקנין, ודלא כשי' הראב"ד שם. אולם לכאו' יש לעי' ממש"כ רש"י בקידושין (כו. ד"ה בחזקה) רפק ב' פורתא, או די' אמצרי, או נעל או פרץ כל שהוא, ולא כ' השתמשות, ולכאו' משמע מזה דס"ל כשי' הראב"ד, וצ"ע.

אבל בור שבעה ומהן ג' מים כ"ש דחייב, או להיפוך, דלמעוטי ז' אתי, אבל כ"ש דט' חייב, כיון דעמוק טפי, או דלמא למעוטי שניהם אתי, האי משום דלא נפישו מים והאי משום דלא עומקא, או דלמא לא בא למעט כלום, ומה שנקט בור ח', לרבותא נקטה, דאפי' בור ח' ומהם ב' טפחים מים, דאיכא תרתי לריעותא, דליכא עומקא כולי האי, וליכא מיא כולי האי, אפי' הכי חייב, וכ"ש הא דט' והא דז'.

(ז) נחזי אנן, אי בהבלא מיית, הרי מיעט הבלא- הק' תוס', נהי דמיעט הבלא, מ"מ, אם לא הי' מרחיב הבור, לא הי' נופל כלל. וע' בפני יהושע שכי' ליישב דכל שאלת הגמ' הוא היכא דנפל מאידך גיסא, לא מהצד שהרחיב. וביאר דשאלת הגמ' הוא, דכיון דהוסיף בהיזק הבור כלפי אם נפל מהצד שהרחיב, א"כ י"ל דקמה לי' ברשותי, משא"כ אם מת מהבלא, אמרי' דלא מקרי כלל בעל התקלה, כיון דאדרבה, מיעט בהבלא [וצ"ע בזה, שהרי סכ"ס הרחיב הבור, וכיון דלא ביטל ההבל לגמרי, א"כ הרי הוא עושה דשייך יותר שנתקל בבור וימות בהבלא, וא"כ למה אינו נחשב בעל התקלה כלפי ההבל, וצ"ע]. (וע"ע מש"כ הפני שם ליישב קו' תוס' אפי' אם נפל מצד שהרחיב, ואכמ"ל.) וע' כע"ז בשטמ"ק בשם הרא"ה בביאור שאלת הגמ' מעיקרא, דמיירי דנפל מאידך גיסא, ושאלת הגמ' הוא, האם אמרי' דכיון דמאידך גיסא נפל, הרי המוסיף לא עשה ולא כלום, ופטור, או דלמא כיון קמה לי' ברשותי גם להתחייב על הזיקות מאידך גיסא. וע"ש איך שביאר ההמשך לפי"ז.

(ז) אתמר בור שעומקה כרחבה, וכו'- ע' ברשב"א שכי' דאע"פ דא' מגדולי המפרשים כ' דמשמע מסוגיין כרב, דס"ל דחייב דבור רק משום הבל הוא, יכולין לדחות בפשיטות דמיירי בבור מלא ספוגי צמר, וא"כ הסוגיא אתי לכ"ע.

(ח) משימסור לו דליו- פרש"י, כיסוי הבור. ופי' הנמוקי יוסף (כב: בדפיו) בשם הר"ח דדליו היינו הדלי ששואב בו מים. וכ' הנ"י דמה שלא פי' רש"י כן, היינו משום דאי דלי לדלות מים הוא, אכתי נימא דהאי מדידי' קא ממלא, ושניהם חייבים, אבל עכשיו דנתן לו